

Így tehát nem csoda, ha ebből Európába semmi sem jutt. A *Blumea balsamifera* nevű ernyős virágból is készíthető egy kámforfaj, az ú. n. »ngai kámfor«; de ez igen jelentéktelen és csak annyiban érdemel említést, hogy ez a kámforfaj az, melyet a tusfesték gyártásában használnak. Említésre méltó végre az is, hogy kis mennyiségű kámfort kémiai úton terpentinolajból is készítenek, melynek ép olyan a szaga is, mint a rendes kámforé, de más tulajdonsága kisebb-nagyobb mennyiségben elüt tőle.

Japánból közönséges kámforból évenként körülbelül 26—32 ezer métermázsát visznek ki; Formóza szigetéről pedig 2—11 ezer mázsát, melyből

báró Hermann számítása szerint egyszázötven Németországba 1.879,920 frt értékű kámfort vittek be, hol métermázsáját 1891-ben 180 frtjával fizették.

A kámfornak ez a nagyobb jelentősége azonban csak újabb keletű. Mert habár keleten már régen ismerték és használták, Európába csak a középkorban az arab orvosok hozták. Seth Simon 1070-ben és Hildegard német apátnő 1150-ben csak a nevét említi, Paracelsus idejében (1493—1541) már mindenütt ismerik, és mainap egyik-másik alakjában mindenütt használják is.

(A Forstlich-naturwissenschaftl. Zeitschrift után.) JABLONOWSKI JÓZSEF.

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Arzénvegyületeket bontó gombák. Egy tulajdonképen közegészségügyi természetű munka révén az alsórendű gombák életének egyik érdekes jelenségével kívánok foglalkozni.

Az oszlógombáknak a bakteriumoknál tökéletesebb alkotású csoportjához tartozó *penészgombáknak* az orvosi tudományban eddig igen alárendelt jelentőséget tulajdonítottak. Leginkább csak a bőrbajokat okozó *Achorion Schönleini*, a *Trichophyton tonsurans* Eichst. és a *Mikrosporon furfur*, meg a szájpenészt okozó *Oidium albicans* Robin. került szóba, azonkívül némely *Mucor* és *Aspergillus* fajokat lehet fölemlíteni, mint állatoknak betegséget okozó gombákat.

A többi penészgombát, mivel az állati testben elpusztul, tehát nem pathogén, nem kórnemző, az emberre nézve csak annyiban vették számba, a mennyiben a féltett ételneműeket, főképen pedig a féltett befőtt gyümölcsöket ejtették veszedelmbe.

Gosio munkája* épen a penészgombáknak, melyeket az olasz *muffa* néven nevez, tulajdonít kiváló fontosságot a lakások egészségügye dolgában. A munkát az olasz belügyminiszterium adta ki, mint az egészségügyi igazgatóság tudományos laboratóriumának munkálátát.

A szerző kísérletei szerint a penészgombák bontják a szilárd arzénvegyületeket illékony vegyületekké, melyek a lélekezés útján fejtik ki mérgező hatásukat.

Az egészségtan addig hirdette, hogy a szobák tapétázására használt zöld papiros veszedelmes az egészségre, ha Scheele-zölddel vagy schweinfurti zölddel van festve, hogy már-már egész megnyugvással tapasztaltuk, hogy ezeket a veszedelmes festékeket egészen félretették. Azonban az derült ki, hogy bi-

* Azione di alcune mufte sui composti fissi d'arsenico.

zonyos fehér, kék, vörös és barna festékekben nem kevesebb az arzén, mint a zöldben. Igaz ugyan, hogy a legszebb színeket anilin-vegyületekből készítik, de ezek a világosságon színöket hagyják, azért a festők vissza-visszatérnek a tartósabb arzénes festékekhez; ezekkel festik nemcsak a tapétákat, hanem a bali ruhákat, csinált virágokat s egyebeket is. Arzén van némely rögzítő festékekben, arzenikumot tesznek az enyvbe, hogy ne rothadjon, készítenek belőle patkánymérget és légyölő papirost. Az alkalom tehát eléggé megvan, hogy az ember az arzénnal érintkezze.

A veszedelem pedig annál nagyobb, mert Gosio vizsgálatai szerint nem csupán az elporladó és elszálló részecskéket szívjuk be, hanem a penészgombák működése révén mindaddig fejlődnek arzénes gázok, a míg ama tárgyakban arzén van. Az arzénes gázokat leheljük be, velők mérgeződünk meg. A mérges por ellen még csak védekezik lélekző életművünk, a mérges gáz ellen nem bír védekezni.

Gosio elsorolja azokat a vizsgálatokat, melyek már eddig is megintatták azt a régi hitet, hogy a hol arzenikum van, ott rothadás nem történhetik, hogy tehát a saprophyta-gombák megélnék az arzenikum mellett is.

A szerző öt pontba foglalta kísérleteinek sorát.

1. Azt vizsgálta, vajjon az arzéntartalmú talajon tenyésztett gombák fejleszthetnek-e illékony arzénvegyületeket.

Burgonyapéphez kevert arzénessav-anhidridet (0.05—0.10 : 1000), a pépet nagy üvegekbe osztva szét, néhány napig a pincze levegőjében tartotta. Rövid idő múlva bőségesen megtermett a pépben a penész és mindenféle baktérium, egy hét múlva pedig erős fokhagymaszag tanúskodott róla, hogy a pépből arzénes

gázok szállanak el. A kulturákat ezután üvegbe zárta és aspirátorral vezette az üveg levegőjét ezüstnitrátos vizen át, gondoskodván arról is, hogy csak száraz gázokat fogjon fel, ne pedig az arzénes sav vizes páráit.

2. Elkülönítette a gombák csíráit, a penészgombákat a többi oszlógombáktól. Külön-külön kísérletezett velök s azt tapasztalta, hogy csak a *Mucor* és *Aspergillus* kulturái árasztottak fokhagymaszagot, különösen pedig a *Mucor mucedo*, mely egy kis borkősav hozzáátételére dúsan tenyésztett. Tenyészetei még nyolcz hónap múlva is fokhagymaszagúak voltak. Ebből eléggé következtethetni, hogy a mely szobában arzénes festékű tapéta van, ott még évek múlva sem szűnik meg a mérges gázok fejlődése. Hogy ez a gomba mennyire szereti az arzént, az a kísérlet bizonyítja, a mikor a gombával fertőzött burgonyaszületben nem volt arzén, hanem csak ugyanebben az edényben volt tőle 4 cm. távolságra az arzenikum gyenge oldatába mártott gyapot. A gomba myceliumja ellepte ezt is. Ebből azt a praktikus következtetést vonhatjuk, hogy nem is szükséges, hogy a tapéta maga legyen penészes, elég, ha a felragasztására használt enyvben tenyészik a gomba.

3 Kipróbálta a gomba hatását azokon az arzénes festékeken, melyekkel tapétákat szoktak festeni; ugyanis Scheelezöldet, schweinfurti zöldet, realgárt, auripigmentet vett kísérleteihez. Azt tapasztalta, hogy a gomba valamennyi kulturában elszaporodott, de fokhagymaszagot csak abból a pépből fejlesztett, a melyhez a két zöld festék volt keverve, a kéntartalmú festékekből nem.

A kísérletet úgy is megtette, hogy faládának a falait zöld tapétával ragasztotta be, s az előbb csírátlanított csirizt penésszel fertőzte meg. E kis szobát

utánzó kísérlete is határozottan igazolta az előbbieneket.

A penészgomba arzénbontó hatásának kedvez a nedvesség és a levegő; ha elfogy az oxigén, megszűnik a tenyésztete, ellenben, ha levegőt szívhatunk át a tenyészetten, a gomba fonalai még a szívócsövet is betömik, oly gyorsan szaporodnak.

Az arzenikum mennyisége is hatással van a tenyésztetre; 4—5% már megnehezíti fejlődését. Érdekes, hogy a penészgombán is tapasztalhatni bizonyos fokú mitridatizmust, az arzén megszokását; ha ugyanis fokonként szaporítjuk a mérget, a tenyészet nem akad meg olyan hamar.

Továbbá azt is tapasztalhatni, hogy ha már a mérget annyira szaporítottuk, hogy a *Mucor*-t előli, más gombák még mindig tenyészhetnek, kivált a *Penicillium glaucum*, de az nem fejleszt arzénos gázokat.

A többi gombák közül arzénbontó hatása volt még háromnak: a *Sterigmatocysta ochracea*-nak, a *Cephalothecium rosaceum*-nak és a *Mucor ramosus*-nak. Ez utóbbin igen szépen meg lehetett az arzénhez való hozzászokást figyelni. Eleintén hátráltatta fejlődését, végre inkább gyorsította.

Az elkülönítések során a szerzőnek sikerült egy eddig ismeretlen gombafajt is találni, mely olyan nagy barátja az arzénnek, hogy tenyésztését fel lehet használni a legérzékenyebb vizsgáló módul az arzén nyomainak megtalálására.

A gombáknak magatartása az arzén iránt arra is alkalmas, hogy különben hasonló fajokat ez úton meg lehessen különböztetni egymástól.

A 4. és 5. pont szerint: Az illékony arzénos gáz, melyet a gomba fejleszt, csak kis részében arzénhidrogén (AsH_3), nagyobb része valami ismeretlen vegyü-

let, melyben a fém valami alkohollal vagy aldehiddel van kapcsolatban.

Gosio vizsgálatai igen szépen illusztrálják az oszlógombák életének azt a sajátos jelenségét, hogy bizonyos mérgek, melyek általában baktériumölő hatásuk szerint fertőtlenítő szereket vehetők, bizonyos gombákat nem ölnek el, hanem elbomlanak a gombák hatására, a hogy pl. a *Beggiatoa* gomba is a kénvegyületekre van bontó hatással.

Csak azzal marad a szerző adós, vajjon az az arzénvegyület, melyet a penészgombák fejlesztenek, nem ölné-e el végre ugyanazt a gombát, a mely termesztette, ha az a vegyület nem szállhatna el termő helyéről, a hogy a baktériumok élete folyamán termő ptomainok a baktériumoknak legerősebb mérgei.

CSAPODI ISTVÁN.

Új emlős állat. Ama különös földrészen, a hol »emlősállatoknak csőrük van, a madarak pedig szőrrel vannak borítva, hol a körte nyele a vastagabb végén, a cseresznye magja kívül van, a hol a kakuk éjjel szól és a kutyák nem ugatnak«, a távoli Ausztráliában nemrég egy új, bár kicsiny, de fölötte érdekes emlős állatot (*Notoryctes typhlops*) fedeztek föl. A szerencsés fölfedező a South Australien Museum tiszteletbeli doktora, az adelaïdi egyetem tudós tanára, Stirling E. C., ki fölfedezését az ausztráliai kontinens központi sivatagjában tette.

A *Notoryctes* az erszényes rendjébe tartozó vakondokféle állat, a mely sok tekintetben a délafrikai *Capvidék* aranyos vakondokjára s egyszersmind a másod- és harmadkorszak fejletlen emlőseire emlékeztet. A Stirlingtól származó *Notoryctes typhlops* elnevezés földet túró, teljesen vak állatot jelent.

Az első ilyen állatot, melynek Stirling csak rossz állapotban levő bőrét láthatta, 1888-ban a délausztráliai kolo-

niák északi részében, Coulthard, egy állatkereskedés alkalmazottja fogta, ki a nyomokat követve, egy tövises bokor tövében ráakadt magára az állatra.

A *Notoryctes* tartózkodóhelye Adelaide-től északra fekszik. E vidék vörös homokkal borított lapályokból és homokbuczkákból áll, melyen csak tövises bokrok és Acatiák tenyésznek. Az esőzések itt vajmi ritkák. Az új állat példányai kizárólag Idrakovra környékéről származnak. A faj, úgy látszik, nem igen gyakori s a bennszülöttek nem ismerik.

Stirling azon új fölfedezés hírére a dél ausztráliai kormányzó kíséretében egy utazásra határozta el magát az ausztráliai sivatagon keresztül, részint ló-, részint teveháton. Hat példányt sikerült kézre keríteni, négy nőstényt és két hímet, a melyeket pontos megvizsgálás céljából a legnagyobb gonddal tették alkoholba.

Csakis a bennszülöttek kutató ösztönének felhasználásával sikerült a fáradhatatlan kutatónak az annyira óhajtott állatok birtokába jutni. A vidék féltropikus nyarának esős időszaka a legalkalmasabb nyomozásukra, mert a laza talaj csak ebben az időszakban tartja meg az állat nyomait.

Az erszéyes vakondok földalatti állat, s csak olykor-olykor jó ki a homokból, hogy néhány lábnyi területen lassú, esetlen mozdulatokkal végig haladjon, közben testét a földön csúsztatva. Járás közben sarlóalakú mellső karmainak szélére támaszkodik s többé-kevésbé megszakgatott hármaskígyózó nyomot hagy maga után; a két szélső nyom a mellső karmoktól, a középső farkától származik, melyre az állat járás közben támaszkodik. Ezen nyomok bizonyos ausztráliai gyskok nyomaihoz annyira hasonlítanak, hogy Stirling az utób-

biak nyomát, legalább eleinte, a *Notoryctes*-ének vélte.

A *Notoryctes* ferde irányban ássa magát a földbe és a talaj felszínétől 2—3 hüvelykre túrja azt fel, mialatt földalatti útját a felszínnek gyöngye hullámzása árulja el. Kúpalakú szarülemezsel védett orrmánya szolgál a túrára, hatalmas mellső karmai, melyek kapa módjára dolgoznak, az ásásra. Lapátalakú hátulsó lábainak karmai, a homok hátrahányását végzik, oly módon, hogy az állat az alagútát, a melyet váj, ismét teljesen betömi. Mikor a földalatti munkás néhány métert áttúrt, újra a felszínre jő; azután újra beássa magát a nélkül, hogy a legcsekélyebb neszt idézné elő. Ügyessége és gyorsasága valóban bámulatos. *B e n h a m*, ki hosszabb ideig tartózkodott Idrakovrában, erre nézve ezt írja: »Elmondom, hogyan illan el ez az állat, mikor magát a homokba ássa. Élve hoztam haza, és látogatóimmal ama mesés ügyességről beszéltem, mellyel magát ez az állat a földbe ássa. Egyik ismerősöm azt az óhaját fejezte ki, hogy szeretné munkája közben látni. Miután a házmögötti talajt feltúrtuk és megrostáltuk, kibocsátottuk a vakondokat. Mikor eltűnt szemünk elől, rögtön felkereséséhez fogtam; kezeimmel igyekeztem elérni, de gyorsabb volt nálamnál. Csakhamar ásóhoz nyultam, de nem volt sikere. Egy más egyén szintén ásóval sietett segítségemre, valamint egy bennszülött nő is, ki hozzá volt szokva kezeivel a földet kutatni; de hármunknak sem sikerült a szökevényt elcsípni.«

A *Notoryctes*-ek csak nehezen tartathatók életben; még akkor sem sikerül, ha homokkal telt edénybe helyezzük. A hangyákhoz, melyeket Stirling adott nekik, nem nyultak, ámbar gyomrukban voltak hangyamaradványok. Bizonyos bogarak és lepkék álczaival ellenben szívesen táplálkoztak. Egyik kenyeret is

evett, de másnapra ki is mult. A bennszülöttek, kik különben babonás félelemmel tekintenek ez állatokra, oor-kvama-

dának nevezték el őket. Kölykeit sohasem látták.

A *Notoryctes* felszínes megtekin-

Az erszényes vakondok.

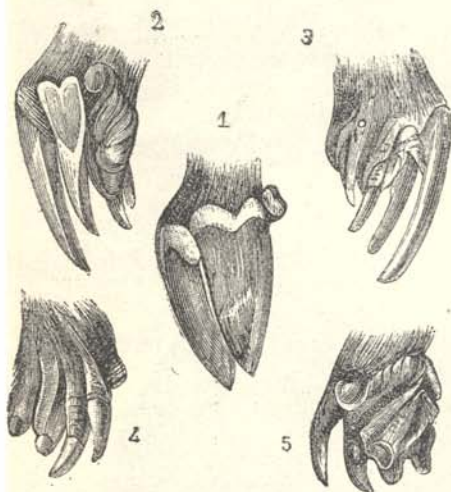
tésre, mint említők, az afrikai aranyos vakondokhoz hasonlít, de figyelmesebb vizsgálatra különbözik erős farkával (az aranyos vakondnak t. i. nincs), metsző-

fogainak alakjával és a nőstények hátsán levő erszényével.

Teste kisebb az európai vakondokénál. Fakószínű szőre egyes helyeken

arany-, más helyeken ezüstszerűen futtatott. Nyaka végződését tisztán megkülönböztetni nehéz; pofája egybeolvad a vállaival, mi által egész teste ívelten hengeresnek látszik, csak orra, lábai és a farka áll ki. Orra kerges szaruréteggel van borítva. Nyelve széles és majdnem olyan alakú, mint az ember nyelve.

Külsőleg szemeinek nyomát sem lehet fölfedezni. Fülkagylóját kis kerek nyílás jelöli. Farka egészen sajátságos: csonkított kúpalakú, meztelen, gyűrűzött és nagyobb részét a hát szőrözete fedi, a hasoldalról azonban jól észrevehető; közepe táján két oldalt kiálló daganat van, a melyek e helyen kiszélesíthik.

Az erszéyes vakondok végtagjai. 1, 2, 3 mellső, 4 és 5 hátulsó lába felülről és alulról.

Mellső és hátulsó lábainak sajátságos alkata a mellékelt rajzból tisztán látható.

Fogazata, melynek részletei csak a szakszerű zoológust érdekelhetik, negyven fogból áll. Szaporodásáról ez idő szerint még semmit sem tudunk.

Vajha mielőbb sikerülne a másodkorszak ezen itt felejtett maradékáról újabb adatokat szereznünk.

REIMLINGER KÁROLY.

A halak viselkedése az elektromosság iránt. Régibb időtől ismeretes, hogy az állandó elektromos áram a vízi állatok helyzetére és mozgására tetemes hatással van. Újabban e tüneteket Blasius és Schweizer vizsgálta meg behatóbban. Kísérleteiket 70 cm. hosszú, 7.4 cm. széles és 7.2 cm. mély parafinba áztatott, vízzel telt teknőben végezték, melynek hosszirányában keringett az áram. Elektrodokul cinklemezek szolgáltak, melyek keresztmetszete kevésbé volt kisebb, mint a teknőé; az áram erőssége ellenállások be- vagy kikapcsolásával volt változtatható.

A teknőben levő néhány pisztráng gyenge áram hatására fejével azonnal a pozitív sark felé fordult, s vagy nyugalomban maradt, vagy az anód felé úszott. Erősebb áramra a fordulás hirtelen történt, s a halak erős mozgással sebesen a pozitív sark felé úsztak; az áram erősségének újabb növekedésével néhány másodperc múlva lecsendesedtek és oldalra fordultak. Ebben az állapotban lélekzések elgyengült, néha meg is szűnt, az állatokat minden reakció nélkül lehetett csípni, hajlíthatni. A mint azonban az alélt állatokat keresztbe helyezték, vagy egészen megfordították, heves izgalom fogta el őket, hirtelen ide-oda hánykolódtak és végre fejökkel ismét az anód felé fordulva, mély álomba merültek. Ha az állatok aléltsága alatt az áram irányát ellenkezővé a farktól a fej felé menővé változtatták, a halak feléledtek és hánykolódások közt ismét az anód felé fordult helyzetbe tértek; az áram teljes megszakításakor feleszméltek és rendszeren ide-oda uszkáltak. Lényegökben ugyan ezek voltak a tünetek, ha az áramokat ellenállások be- vagy kikapcsolásával fokozatosan gyengítették vagy erősítették. Ha az áram lassú növekedés közben bizonyos erősséget ért el, a halak előbb

pozitív állást, majd nyugalmat, álmo-
ságot és végre teljes alélságot tanúsítot-
tak; az áram lassú csökkenése és teljes
megszűnése után perczeken keresztül
megmaradtak nyugalmi állapotukban, de
a legkisebb nesz vagy érintés elegendő
volt felébresztésökre. A vizsgálok a le-
menő áramtól (fejtől farkhoz) előidézett
alélságot galvano-narkozisnak, az áram
megszakítása után beálló állapotot hip-
nozisnak nevezték. A halak keresztben
álló vagy függőleges helyzetökben is az
elektrotropizmus és a galvano-narkozis
tüneteit tanúsították, a mennyiben az
áram irányában fejjel az anód felé for-
dultak, még akkor is, ha ez által erőlte-
tett helyzetet kényszerültek váltani.

Az agyvelő szerepének kiismerése
végett a kísérleteket elroncsolt agyú
pisztrángokon hajtották végre. Erős le-
menő áramban ily állatok előbb össze-
rezzentek és azután nyugodtan maradtak,
felmenő áramban állandó rángások és
kanyargások mutatkoztak rajtok, sőt né-
mely esetben a pozitív helyzetbe vetet-
ték mozgokat és erre rögtön teljesen moz-

dulatlanokká váltak. Midőn a gerincz-
velőt is elroncsolták, az állandó hatás
ki volt zárva s csak az áram megindítá-
sakor vagy megszakításakor mutatkoztak
rángások. Kitént, hogy a lemenő áram
csak akkor idéz elő alélságot, ha az agy-
velő van hatásának kitéve. Amerikai
nyilméreggel (curare) mérgezett állato-
kon a felmenő áram nem idézett elő te-
tanikus hatásokat; azon állatok, melyek-
nek gerinczveleje el volt metszve, a
lemenő áramban mozdulatlanok és
petyhüdtek maradtak, a felmenőben
hátulsó végtagjaikon mutatkozott derme-
dés. Strichninnel mérgezett, tetanusban
levő állatokon lemenő áramban a göröcsök
rögtön megszűntek, felmenőben még
erősödtek. E kísérletek az állandó áram
göröcscsillapító hatását tüntették ki és
általánosságban kimutatták, hogy a le-
menő áram az agyvelő működésére bényi-
tőlag, a felmenő izgatólag hat.

(Naturwiss. Rundschau, VIII. kötet,
18. füzet.)

Közli HELLER RICHÁRD.

TERMÉSZETTUDOMÁNYI MOZGALMAK A HAZÁBAN.

4. »Aquila«, a Magyar Ornithológiai
Központ folyóirata. Az 1894. év folyamán
egy új folyóirat jelent meg, mely magyar
nyelven a maga nemében az első. Célja
különösen a madárvonulás lefolyásának és
okainak fürkészése földérítése; szerkesztője
Herman Ottó; kiadója a fentnevezett
tudományos intézet.

A Magyar Ornithológiai Központ a maga
nemében nemcsak a hazában, hanem az egész
világon páratlan intézmény, mely tulajdon-
képen az 1891. év tavaszán Budapesten tar-
tott II. nemzetközi ornithológiai kongresszus
alkalmából jött létre s mondhatni, annak
örököse. A kongresszust előkészítő magyar
bizottság ugyanis Magyarország területén egy
mintamegfigyelést szervezett. Ennek eredmé-
nyei az ide sereglett külföldieket is meg-
lepték, s a bizottság elnökében, Herman
Ottó-ban megérelelték a gondolatot, hogy az
egyszer tömörített magyar ornithológusokat

szétzúlni ne hagyja, hanem egy állandó
intézetet — mint központ — körül csoport-
osítva, az egyszer megkezdett eredményes
munkát évről-évre folytassa. Így született
meg az intézet felállításának eszméje, mely-
nek érdekében azután Herman Ottó mindent
elkövetett. Az elért eredményeket feltárásával
sikerült is az összes illetékeseket eszméjének
megnyerni, s 1893 május 20-ikán gróf Csáky
Albin, mint közoktatásügyi miniszter, az
intézetet tényleg felállította s vezetésével
Herman Ottó-t bízta meg. Az új inté-
zet költségei a miniszterium évi költség-
vetésébe felvéve, fenállása immár biztosítva
van; de hozzájárult felállításához a Kir. M.
Természettudományi Társulat (10 évre) évi
500 frttal s a Magy. Tud. Akadémia, egy-
szer s mindenkorra 500 frttal. Székhelye a
Magy. Nemzeti Múzeum s teljes czíme: *A
magyarországi madártani megfigyelő-állomá-
sok központi hivatala.* E czímben jelezve van

az intézet főcélja, t. i. a madárvonulás megfigyelése, illetőleg a már meglevő megfigyelőhálózat működésben tartása, szervezése, továbbfejlesztése s a begyűlt anyag feldolgozása. Tekintve azonban a jelenségnek nagy területen végbemenő lefolyását, az intézet nem szorítkozhatott tisztán csak Magyarország területére, hanem munkába vette az egész ó-világra vonatkozó vonulási adatok összegyűjtését, mely javarészt már együtt is van. Ezek alapján már elég biztossággal képes majdnem az összes vonuló fajok középérkezését megállapítani, s anyaga segítségével nem egy hibát sikerült már eddig is kiigazítania. Legszembeötlőbb példája volt ennek báró D'Hamonville esete, a kinek munkája (*La vie des Oiseaux*. Paris, 1890) szerint a *házi fecske* (*Chelidon urbica*) hamarabb érkeznék Manonville-be, mint a *füsti fecske* (*Hirundo rustica*). A Központ tisztán csak vonulási adataira támaszkodva ezt lehetetlennek tartá, s a szerzőhöz ez iránt kérdést intézve, kitünt, hogy sajtóhiba fog fenn. (Közzelebbit erre nézve l. *Aquila* I. 1894 p. 161). De nagy gondot fordít a Központ főként a magyarországi vonulási tünetek és mellékkörülményeinek nyilvántartására. Ennek megfigyelésére a mai napig egy 30 ornithológusból álló hálózatot szervezett, valamint kieszközölte, hogy legalább a *füsti fecske* és a *gólya* vonulását az összes m. kir. erdőhatóságok és az országos meteorológiai hálózat állomásai is megfigyeljék, a kik egyúttal a központi meteorológiai intézet útján a szükséges meteorológiai adatokkal ellátják a Magy. Ornithológiai Központot. Tehát mintegy 300 helyről kap az országból évenként adatokat, melyeken kívül általánosan ismert madárfajokra nézve *magánosoktól is köszönettel vesz minden értesítést*. A rendszeres megfigyelés pozitív eredményei közül felemlítendő, hogy több oly faj, melyet eddig csak mint a legkritikább madárvendégeket ismertünk, pl. a *Phalaropus hyperboreus*, rendszeren átvonulónak bizonyult; más hazánkra nézve kétes fajoknak pedig előfordulása bebizonyított, pl. a *Lanius senator*-é. De kiterjeszti figyelmét a Központ a vonuláson kívül minden egyéb ornithológiai fontos hazai jelenségre, s hatóságoknak, mint magánosoknak készséggel ad madártani kérdésekben felvilágosítást.

A tapasztalatokat a Központ folyóiratában, az *Aquila*-ban teszi közzé, még pedig magyar és — a külföldre való tekintettel — valamely *világnyelven* (német, francia, angol

vagy olasz nyelven). Az *Aquila* I. (1894) évfolyama már megjelent s mindjárt első füzeté hoz egy nagyobb közleményt Herman Ottó-tól: a *füsti fecske vonulásáról*, mely a külföldi szakkörökben is elismerést keltett. E cikkben állapítja meg a czélirányos kutatás alapelveit, s methodusa segítségével kimutatja, hogy a füsti fecske vonulása alkalmával — ha észak felé haladunk — szélességi fokról szélességi fokra későbbi érkezés konstatálható. És pedig mentől magasabbra megyünk észak felé, a késés annál nagyobb. Ez említett munkán kívül, mely irányt szab, s azért rendkívül fontos, az első évfolyam még sok más hazai és külföldi szakembertől hoz kisebb-nagyobb közleményeket, úgymint: Csató, Chernel, Buda, Lovassy, Madarász, Jablonowski, Cerva, Czynn, Zsótér, Kosztka, Havlicsek, Wachenhusen, Gaal, s a külföldiek közül: Gaetke, Dr. Finsch, Danford, d'Hamonville, v. Tschusi, de Fatio, stb. tollából, természetesen tisztán ornithológiai tartalommal.

5. A *Magy. Földtani Társulat* 1895 februárius 6-ikán tartott közgyűlésén Böckh János elnöki megnyitó beszédében mindekezelőtt megemlékezett a társulat két nagy elhunytjáról: Galanthal herceg Eszterházy Miklós-ról és Dr. Szabó József-ről; jelentette, hogy Európa nemzetközi geológiai térképéből az első hat lap már elkészült és 50 példányban bocsátott kormányunk rendelkezésére; megemlékezik továbbá a lefolyt évben a bel- és külföldön tartott tudományos összejövetelekről, nevezetesen a Zürichben tartott nemzetközi geológiai kongresszusról; a német természetvizsgálók és orvosok Bécsben tartott LXVI. vándorgyűléséről; a magyar orvosok és természetvizsgálók Pécsen tartott XXVII. vándorgyűléséről és a magyar bányászati és kohászati egyesület Nagybanán tartott első gyűléséről és végre azzal az örvendetes hírrel lepte meg a közgyűlést, hogy »*Magyarország geológiai térképe*« az első, melyet hazai erők készítettek; próbálenyomatát már be is mutathatja.

Dr. Staub Móricz első titkár évi jelentése szerint a lefolyt 1894. évben a társulat hat szakülésén 16 előadó 22 előadást tartott. A »Közlöny 27 ivre terjed hat táblával és a szöveg közté nyomott ábrákkal; a magyar kir. földtani intézet kiadványaival együtt a társulat rendes tagjai

ez évben 58 ívre terjedő és számos táblával illusztrált kiadványokat kaptak. A titkári jelentés szintén megemlékezik a fent említett térképről, előadván ennek történetét; említ továbbá, hogy a selmeczbányai fiókegyesület Aranyidka, Úrvölgy, Óhegy és Magurka bányaterülete geológiai térképei készítésével foglalkozik. A titkár megemlékezik továbbá a társulati tagoknak a társulat keretén kívül kifejtett tudományos működéséről és a lefolyt év halottjairól. A társulatnak a lefolyt évben 350 tagja volt; köztük 281 rendes tag; bevételé 4107 frt 40 kr.; kiadása 3695 frt 11 kr.; alaptőkéje 13,014 forint 28 kr.

Ezután két emlékbeszéd következett. Az elsőt Dr. Staub Móríczy első titkár tartotta galanthai herczeg Eszterházy Miklós-ról, a másikat pedig Dr. Koch Antal Dr. Szabó József elhunyt elnökről.

A tisztújítás következőleg ment végbe: az 1895.—1897./8. trienniumra megválasztatott elnöknek Böckh János, alelnöknek Dr. Krenner József, első titkárnak Dr. Staub Móríczy, másodtitkárnak Dr. Zimányi Károly, pénztárosnak Dr. Staub Móríczy és 12 választmányi tag.

6. Az Országos Közegészségi Egyesület januárius 21-ikén, 24-ikén és februárius 7-ikén az *elhagyott gyermekek* ügyét tárgyalta.

1. Dr. Erőss Gyula beszélt az úgynevezett *lelenczházakról*. Az ily intézetekben a legkisebb számmal az igazi talált gyermekeket (lelenczeket) gondozzák; legtöbbszörre a törvénytelen gyermekeket kell ott elhelyezni, továbbá azokat a gyermekeket, kiknek szülei börtönben vagy kórházban tartózkodnak vagy megfellebbeznek erkölcsi kötelességeikről. Az elhagyott gyermekek házában nyilvános le-

gyen a föl vétel, a titkos föl vétel, a forgó láda rendszere erkölccselenségre csábít. A táplálás dajkák által történjék, a föl vett gyermekek anyját kell rá kötelezni, hogy bizonyos ideig dajkaként szolgáljanak. Szükség van csecsemő-kórházra is. Bizonyos idő elteltével az ép gyermekeket családokba adják ki; a gyermek 12 éves korában kerül ki a lelenczház kötelékéből, ekkor a szülőktől vissza nem vett avagy az ápoló családtól örökbe nem fogadott gyermekek végleges elhelyezéséről gondoskodik az intézet.

Szalárdi Móra a *Fehér Kereszt Egyesület* példájára inkább a szülők segélyezését ajánlja. Oláh Gyula állami szülőházat követel. Csapodi István azt ajánlja, vessék már el a német *Findling* szolgálai fordítását a hibás *lelencs* szót, mely az előadó szerint sem fejezi ki a fogalmát.

2. Faragó Gyula azt a kérdést fejtegeti: *Miért hagyják el a gyermekeket?* A törvénytelen gyermekek születésére és nagy halandóságára leginkább a szegénység van hatással, ezen pedig nem lehet változtatni; azért nem lehetünk el lelenczházak nélkül. Kikel azon vád ellen, mintha a lelenczház felállítása szaporítaná a törvénytelen gyermekek számát. A halandóságot minden esetre csökkenteni. Végre rendezni kell az elhagyott gyermekek védelmét.

3. Kanócz István hallatlan állapotnak jelenti ki, hogy a magyar állam mindössze évi 8500 frtot fordít a gyermekmentésre a jótékony egyesületek révén. Az osztrák lelenczházaknak fizet ugyan az állam 22,000 frtot, de azt a gyermekek községei hajtják be. A *szegényügyet* kell törvénnyel rendezni s ezzel együtt a gyermekmentést. Szegényügyi járásokat kell alkotni és szegényügyi osztályt a belügyminiszteriumban.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.